

DE FOLKLORE ALS WETENSCHAP EN ALS TOEGEPASTE WETENSCHAP ¹

Paul De Keyser

(omgezet naar hedendaagse spelling)

Niemand zal betwijfelen dat de verschillende wetenschappen, waarmee op deze landdag de folklore geconfronteerd wordt, echte wetenschappen zijn. Nochtans is er een tijd geweest dat sommige onder hen geen plaats vonden in de officiële classificatie van de wetenschappen. Lange tijd heeft men geteerd op een erfenis van de Oudheid, die slechts zeven *waardige* wetenschappen - artes liberales - kende : Grammatica, Retorica, Dialectica, Aritmetica, Geometria, Astronomia en Musica. Daar is al evenmin spraak van Natuurwetenschap als van Geschiedenis, van Rechtswetenschap als van Bouwkunde, om maar te zwijgen van Archeologie, Psychologie, Museumkunde of Geneeskunde. Ze waren nochtans niet helemaal onbekend bij de Ouden, ver van daar. Om slechts één geval aan te halen : Hippokrates, geboren 460 v. Chr., overleden 377 v. Chr. wordt de vader van de wetenschappelijke Geneeskunde genoemd.

Dat heeft niet belet dat de Geneeskunde aan de Astronomie werd ondergeschikt gemaakt en dat ongeveer tot de Renaissance bleef. We hoeven echter niet zo hoog op te klimmen om vast te stellen dat gevestigde wetenschappen niet gemakkelijk plaats inruimen voor nieuwe wetenschappen. We hebben in de 19de eeuw de strijd gekend tussen de filosofie en de natuurwetenschap. In de aanvang van de eeuw hield de filosofie de opkomende natuurwetenschap in de verdrinking. Dank zij de grote ontdekkingen en uitvindingen op natuurwetenschappelijk gebied werden in de tweede helft van de 19e eeuw de rollen omgekeerd : de filosofie en de filosofische vakken geraakten op hun beurt in de verdrinking. Onder voorwendsel van “metafysica” werden ze nog ternauwernood geduld. De antropologische wetenschap, de wetenschap van de Mens, hebben tegen het einde van de 19de eeuw daaraan een einde gemaakt. Men heeft meer en meer leren inzien dat de “hiërarchie” van de wetenschappen niet op een abstract wereldbeeld, maar op de mens zelf berust : “De Mensch maat van alle dingen!”

De ordening van zijn kennis omtrent hetgeen hem omringt en hetgeen in hem omgaat hangt van zijn menselijke natuur af. De mens is lichaam en hij is geest. Bij het vergaren van kennis of wetenschap zal hij op tweeërlei wijzen te werk gaan 1e door de ervaring : uiterlijke door waarneming, innerlijke door introspectie, 2e door het experiment, waardoor hij de natuur dwingt op bepaalde vragen een antwoord te geven. Alle wetenschap berust op feiten, maar de feiten zijn niet alle van één en dezelfde orde. Er zijn *natuurlijke* fei-

ten, die met onze zintuigen of met de geperfectioneerde zintuigen, die we instrumenten noemen, worden waargenomen; er zijn *geestelijke* feiten, die we door deductie en beredenering trachten te achterhalen. Wanneer we feiten trachten te verklaren dan stellen we hypothesen op en zulks geldt evenzeer voor de natuurlijke als voor de geestelijke feiten. Geen theorie zonder hypothesen. Doen zich nieuwe feiten voor, die met de theorie in strijd zijn, dan hoeft de theorie herzien te worden. Zulke wijzigingen gebeuren voortdurend in de Wetenschap: een voor altijd vaststaande Wetenschap is immers onbestaanbaar. Wat waar is voor de Wetenschap in 't algemeen is eveneens waar voor de wetenschappen in het bijzonder. Principieel gescheiden in natuur en cultuurwetenschappen, is het van het dualistisch menselijk standpunt uit ondoenlijk een "hiërarchie" van wetenschappen op te stellen. Alle wetenschappen moeten samenwerken om de mens in zijn stoffelijk en geestelijk bestaan te verklaren. Dat de *folklore* of *volkskunde* hierbij een rol te vervullen heeft is duidelijk wanneer men beseft wat de wetenschappelijke folklore beoogt. Als wetenschap moet ze gerangschikt worden onder de cultuur of geesteswetenschappen.

Alhoewel de volkskunde zich veelvuldig inlaat met onderzoekingen naar de stoffelijke omstandigheden van een volksgroep of een volksgemeenschap, blijkt haar *geestelijke* doelstelling uit haar bekommering steeds doorheen de stoffelijke producten, hetzij van materieel-technische aard, hetzij van spiritueel-letterkundigen aard tot de kennis van de voortbrengers dier producten door te dringen. Van uit ons rationeel-idealistisch standpunt van wetenschapsmensen trachten we de mentaliteit van de volksmensen te doorgronden. In de volkskunde leren we dus de volksmens, en in de eerste plaats de volksmens van eigen volk, door rechtstreekse en onrechtstreekse middelen, beter kennen. De rechtstreekse middelen zijn het contact en de omgang met het volk, de onrechtstreekse middelen de studie van hetgeen we gewoon zijn in te delen in materiële en geestelijke folklore, als daar zijn : de volkswoning, de bedrijvigheid in huis, buitenshuis, op akker en veld, op water en in het bos, de bedrijvigheid van ambachten en beroepen, de voeding, de gebruiken bij de geboorte, huwelijk en dood, de klederdracht, de volksvermaken, de volkskunst ; het volksgeloof, het bijgeloof, de volkswetenschap over geneeskunde, weer en wind, de volkstaal, en, last not least, de volksletterkunde: de vertellingen, sagen, sprookjes, liederen , en het volkstoneel.

Misschien was voor u deze opsomming overbodig? Ze herinnert ons in elk geval aan de omvang van het folkloristisch onderzoek, dan onder de gevestigde wetenschappen van deze tijd een plaats onder de zon opeist. Indien de methodes van dat onderzoek wetenschappelijk zijn, van dezelfde aard als deze gebruikelijk bij het filologisch-historisch en psychologisch onderzoek, waarom zou de folklore als wetenschap geen gelijkwaardige plaats verkrijgen naast Sociologie en Cultuurkunde, naast Staatkundige geschiedenis, Geschiedenis van de Letterkunde of van de Plastische kunsten. Evenmin als

voor gene vakken, hoeft de nuttigheidsfactor aangehaald te worden om de wetenschappelijkheid te staven. Indien nochtans de eventuele rangorde op nuttigheidsoverwegingen moest opgesteld worden, dan geloof ik dat tal van universitair gevormde beroepsmensen, zoals advocaten, rechters, geneesheren, ingenieurs, officieren, leraars, groot voordeel zouden kunnen trekken uit een betere kennis van de volksp psyche, die ze te leiden, te beoordelen en te veroordelen hebben. We zijn het allen eens dat ze de volkstaal moeten machtig zijn, waarom niet de hoofdzaken van de folklore, die hen beter de gemoedsbewegingen en de gemoedsbezwaren van het volk kan doen vatten?

Ik verontschuldigd mij voor dit pleidooi pro domo, maar ik kon dit argument niet helemaal over het hoofd zien, waar het op deze landdag gaat over de verhouding van verschillende waardevolle en gewaardeerde wetenschappen tot de, althans in universitaire milieus, stiefmoederlijk behandelde folklore.

Misschien is voor deze onbillijke bejegening, waar toch in de wetenschappelijke wereld hier en elders de wetenschappelijke folklore meer en meer in aanzien stijgt, een verklaring te zoeken in de onbesuisde manier waarop de folklore wordt gebruikt of beter misbruikt bij allerlei gelegenheden, zoals kermissen en carnivals. Let wel, ik ben hoegenaamd geen tegenstander van hetgeen ik noemen zou : de “toegepaste folklore», maar “toegepaste folklore» veronderstelt insgelijks zorgvuldige studie, voorbereiding en uitvoering. In de eerste plaats mag de toegepaste folklore niet verward worden met de wetenschappelijke folklore. Wetenschappelijke folklore is objectief en onpartijdig, wetenschappelijke folklore beschrijft en verklaart, verzamelt en schikt. In het Frans spreekt men van : folklore *descriptif*. Toegepaste folklore maakt deel uit van een programma van «volksverzorging», in het Duits drukt men dat uit door de benaming «*Volkspflege*».

Meer dan vroeger het geval was, stellen de Regeringen immers belang in de ontspanningsgelegenheden van het volk: sport, spel, dans, zang, muziek, kunst, toerisme, enz. Meer dan ooit het geval was worden deze gelegenheden van overheidswege aangemoedigd, beschermd en geleid. In verschillende landen zijn op dat gebied grootse verwezenlijkingen geschied, zowel in landen met totalitair regime, bv. in Duitsland met de organisatie: “*Kraft durch Freude*”, als in landen met democratisch regime, bv. in Frankrijk. Internationale congressen hebben plaats gehad: te Praag, te Brussel, te Rome, te Hamburg, waar alle aspecten van dit vraagstuk werden onderzocht.

Het is te onzent nog te weinig bekend dat wij als gevolg van deze, meestal internationale bemoeiingen, ook een officiële Dienst bezitten van de Vrije Tijd. Die Dienst, die in een Vlaamsen en Waalsen Dienst is ingedeeld, heeft er alles bij te winnen in aanraking te blijven met de wetenschappelijke folklore, maar de werkkringen van beide folkloristische lichamen moeten gescheiden blijven. Om die reden is het zo verheugend dat de huidige Minister van Open-

baar Onderwijs het initiatief nam naast de bestaande *Dienst van de Vrije Tijd*, in navolging van de “*Commissie van het Oude Volkslied*» een “*Nationale Commissie van de Folklore*” te stichten. Wij bieden hem hier om dit heilzaam initiatief, voor de beoefening van de wetenschappelijke folklore, onze meest hartelijke gelukwensen aan! En ik vraag mij af of wij niet in navolging van het “*Internationaal Congres van Folklore*” te Parijs van 23 tot 28 augustus II., voor onze toekomstige landdagen geen twee afdelingen zouden voorzien : een *Afdeling voor Wetenschappelijke Folklore*, en een *Afdeling voor Toegepaste Folklore*, waar de folkloristische vraagstukken eerst afzonderlijk en daarna gemeenschappelijk in algemene vergaderingen van de twee afdelingen zouden kunnen worden besproken.

Op deze wijze zou rationele verdeling van de folkloristische arbeid mogelijk worden en de *samenwerking van alle folkloristen*, doel van landdagen of Congressen dien naam waardig, worden verwezenlijkt.

Noten

- 1 Inleiding op de lezingen van den 2de Landdag voor Folklore (27/28 November 1937) van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen.